

МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ АСПЕКТИ НА КИТАЙСКО-БЪЛГАРСКОТО РЕГИОНАЛНО ПАРТНЬОРСТВО В СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН

Тиен Дзиендзюн, Мариана Тиен

Пекински университет за чужди езици, Китай /
Институт за държавата и правото, Българска академия на науките

INTERNATIONAL LAW ASPECTS OF THE CHINESE-BULGARIAN REGIONAL PARTNERSHIP IN THE NORTHEAST REGION

Tian Jianjun¹, Mariana Tian²

Beijing Foreign Studies University, China /
Institute for the State and the Law, Bulgarian Academy of Sciences

Abstract: The study covers Chinese cities and areas twinned with Bulgarian cities and areas located in the Northeast (the territory of Varna Region, Dobrich Region, Targovishte Region and Shumen Region) NUTS-2 statistical region. In addition to the brief geographical, historical, cultural, educational and commercial-eco-

¹ *Tian Jianjun* – Associate professor, PhD, lecturer in Bulgarian Studies at the BFSU; Doctor of Bulgarian history. Lecturer in practical Bulgarian language, grammar of the Bulgarian language, Bulgarian phonetics, journalistic Bulgarian language for the media, theory of translation, Bulgarian folklore, history of Bulgaria and others. He has a rich translation practice with Chinese and Bulgarian state and non-governmental delegations and of a number of works by Bulgarian authors, including Nikolai Haitov. Author and co-author of numerous articles and studies. Compiler of textbooks and teaching aids in Bulgarian. Member of the team that worked on compiling the Great Bulgarian-Chinese Dictionary. He is the holder of awards and diplomas for his contribution to the development of Bulgarian-Chinese relations, including by the Speaker of the National Assembly. Director on the Chinese side of the Confucius Institute in Sofia (from its founding in April 2007 to 2012). E-mail: tianjianjun@bfsu.edu.cn

² *Mariana Tian* – Associate professor, PhD, sinologist at the Bulgarian Academy of Sciences, Secretary General of the China-CEE Global Partnership Center. She studied Chinese at BFSU 北京外国语大学; Doctor of Chinese history; Two-year specialization at RUC 人民大学; Specializations at various institutes of CASS, Merton College, Oxford, BLCU 北京语言大学; Over 100 scholarly publications; the monographs *Genesis and development of Chinese civilization and Bulgarian-Chinese relations in the modern period*; Lecturer; Scholarly and language consultant for books; Member of the Association of Interpreters and Translators; 17+1 Think Tanks Network; The Union of Scientists in Bulgaria; Bulgarian Historical Society. E-mail: mar_tian@abv.bg

conomic information about the Chinese settlements, the article also presents the specific normative acts which set the beginning of the “twinning” between them. The article also follows the development of their cooperation in various spheres, the achieved results, as well as the unrealized projects laid down in the preliminary plans. The final part analyzes the opportunities, obstacles, challenges and prospects for a further partnership with the local authorities and citizens of the Bulgarian and Chinese cities, settlements and regions under discussion.

Keywords: Bulgaria-China; cities and regions; Northeast; partnership; twinning; local authorities

Китайско-българското регионално партньорство се осъществява съгласно държавната политика на България и КНР в областта на международните отношения, „съобразно приоритетите за развитие на националните културни и икономически интереси и въз основа на съществуващата правнонормативна база, която се опира на подписаните двустранни договори“ (Тиен & Тиен 2022: 172). Базирайки се на енергично променящата се международната ситуация, „договорноправната база на българо-китайските отношения на местно ниво се актуализира непрекъснато чрез подписването на нови споразумения за приятелство и побратимяване, които са от взаимен интерес за двете страни“ (Тиен & Тиен 2022: 171 – 172).

Въпреки че не е правен акт, подписването на договор или споразумение за побратимяване изпълнява функцията на фундамент, върху който се изграждат дългосрочни взаимоотношения на доверие. В различни краища на света се използват различни термини, обозначаващи „побратимяването“. В България е възприет терминът „побратимен град“, докато в Китай най-често се употребява „приятелски град“ 友好城市. Независимо обаче кое наименование се използва, смисълът на понятието се изразява в създаването на сътрудничество между два града, общини или области и насърчаването на културните, образователни, икономически, търговски, спортни и т. н. връзки между тях, а негов обект могат да бъдат широк кръг от въпроси³.

Погледнат от историческа гледна точка процесът на побратимяването, започнал скоро след края на Втората световна война, довежда до обединяването на граждани от различни краища на света, давайки им възможност да споделят проблеми, да обменят идеи и гледни точки по теми и въпроси от общ интерес и взаимно да се опознаят, изграждайки

³ Според едно от най-разпространените определения, предложено от съснователя на Съвета на европейските общини и региони (СЕОР) – Джон Барет, „побратимяването събира на едно място търсенето на две общности по начин, който им позволява да разрешават проблемите си, като развиват помежду си все по-тесни приятелски връзки“ (BSCA 2008, pass.)

по този начин доверие помежду си и спомагайки за мирното развитие на човечеството. Българо-китайското партньорство дава възможност на гражданите от двете страни и на съответните общини да споделят знания и опит. Съвместните срещи за дискусии и преодоляване на сериозни проблеми, при това в приятелска атмосфера, е също много изявена форма за активното опознаване на „другия“. Промените в Централна и Източна Европа в края на 80-те год. на XX в. довеждат до разпространение на нови връзки на побратимяване. Нещо повече, от 1989 г., следвайки успешната инициатива на Европейския парламент, ЕС осигурява значителна финансова подкрепа на побратимяването⁴. Въпреки телевизията и интернет, побратимяването остава най-добрият начин гражданите на две страни да се срещнат очи в очи, да споделят информация и мнения по теми от ежедневието, както и да се възползват от опита на другия по различни теми – от образование до социално включване, култура и бизнес.

Настоящият доклад е в рамките на мащабно изследване, посветено на побратимяването между български и китайски градове и региони, което е в обсега на изследователския интерес на авторите от дълги години (от 2007 г. насам)⁵. Резултат от първата част на проучването е студията „Българо-китайско сътрудничество на местно ниво (Побратимяването на Пловдив с китайски градове и региони)“ (Тиен & Тиен 2022: 171 – 202). Във връзка с това разглежданата проблематика е продължение на темата за побратимяването между български и китайски градове и региони. Тъй като в цитираната по-горе публикация сме отделили специално място на теоретичната обосновка на въпроса за „побратимяването“, сега няма да се спираме на нея, а ще коментираме конкретните нормативни актове, въз основа на които то се легитимира. Ще насочим вниманието основно към анализи, изводи и поуки от конкретните действия или бездействия на местните власти в общините от разглеждания Североизточен статистически район за планиране (NUTS-2), който, според класификацията на териториалните единици, не представлява административно-териториална единица, а е обособен като такъв единствено със статистически цели, съгласно изискванията на Евростат⁶. Североизточният район за планиране, включва областите Варна, Добрич, Шумен и Търговище.

⁴ Едно от най-точните определения за „побратимяване“ е дадено на сайта на Съвета на европейските общини и региони (Съвет на европейските общини и региони 2013, pass.)

⁵ Изследването е публикувано в шеста глава от монографията на М. Тиен *Българо-китайски отношения в съвременния период*, която е озаглавена „Българо-китайските отношения на местно ниво“ (Тиен 2015: 433 – 519).

⁶ Закон за регионалното развитие и Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие (МРРБ 2020, pass.)

Варна – Нинбо 宁波, провинция Джъдзян 浙江⁷

Варна е деветият побратим град на Нинбо⁸. Споразумението за побратимяване е подписано на 25 април 2003 г.⁹

През май 2008 г. на посещение в България, по покана на областния управител на Варна Петър Кандиларов, пристига голяма делегация от провинция Джъдзян, водена от Джао Хунджу 赵洪祝, секретар на провинциалния комитет на ККП в Джъдзян.

На 7 октомври 2012 г. се провежда и първата проява на българо-китайското дружество за приятелство във Варна, а поводът е отбелязване на един от най-обичаните празници в Китай – Лунния фестивал. Това е

⁷ За побратимяването на Варна и Нинбо (Тиен 2015: 483 – 489.)

⁸ Нинбо е известен търговски град от VII в., а силното развитие на частния икономически сектор е отличителна черта на града, който е разположен в средата на крайбрежната част на континентален Китай – по южния бряг на река Яндзъ, на 200 км южно от Шанхай и около 200 км северно от Гуанджоу и Хонконг, върху площ от 9 816 кв. км по суша, 9 758 кв. км териториални води и разполага с 1 562 км брегова линия. С въвеждането на реформите и отварянето на страната през 1978 г. икономическото развитие на града, което се ориентира към чуждестранните пазари, бележи бърз скок и дава силен тласък на автомобилната, леката и хранително-вкусова промишленост, на търговията и др., превръщайки го в основен търговски, пристанищен и транспортен център на Китай. Към съседните мегаполиси (Шанхай, Гуанджоу, Хонконг) са прокарани 13 високоскоростни магистрала, както и моста „Ханджоу“ със скоростна жп линия над 300 км/ч (до Шанхай се стига за 40 мин). През 2011 г. морската икономика в провинция Джъдзян е включена в списъка на националната стратегия за развитие на Китай, което предлага на Нинбо нови възможности с приоритети върху пристанищна дейност и корабни услуги, развити производства и нови морски индустрии. През 2012 г. броят на регистрираните чуждестранни компании достига 19 763. Населението наброява 7,63 милиона жители, БВП на града е в размер на 652 милиарда юана през 2012, с ръст от 7,8% и бюджетни приходи в размер на 154 млрд. юана. (Новини Варна 2014, pass.). В града се намира петото в света пристанище, което поддържа над 600 линии до 100 държави. Със своите уникални и благоприятни природни условия то играе ключова роля в развитието на региона. Освен с големите си автомобилни заводи, произвеждащи автомобилите „Дзили“, с IT-технологиите, както и с най-големия нефтопреработвателен завод в Китай, Нинбо се слави и като един от най-добрите развлекателни центрове в КНР. През 2013 г. градът е домакин на десетина общонационални и международни събития, сред които Търговски и инвестиционен симпозиум, Международен фестивал на модата, Туристически фестивал и др. С най-голяма популярност се ползва Фестивалът на любовта, който се отбелязва с пищни костюми, в акомпанимента на танци и музика. Празникът е базиран върху трагична любовна история, подобна на тази на Ромео и Жулиета. В този контекст пристанищният мегаполис е известен и с масовите си сватби, когато хиляди двойки се връчат в брак и това всъщност е кулминацията на Фестивала на любовта. В Нинбо се намира и най-голямата пагода, вдигната в чест на Буда преди седем века. Любопитни подробности за Нинбо има и в: (Интриги 2014, pass.).

⁹ (宁波与保加利亚 2003, pass.) (на китайски език).

време за семейни събирания, за приготвяне на „лунни“ сладкиши. Събитието е съпроводено от редица инициативи в областта на културата, сред които презентация на традиционна китайска чайна церемония от преподавателите по китайски език в МГ „Д-р Петър Берон“, I ЕГ и ГПЧЕ „Йоан Екзарх“, придружена с дегустация на зелен чай и празничен лунен сладкиш, който се приготвя, подарява и консумира по време на Лунния фестивал. Сред другите мероприятия са музикално-акробатична програма с демонстрация на кунгфу умения от учениците, изучаващи китайски език, прожекция на китайски филми и обучение по писане на йероглифи (Морето 2012, pass.). Всички тези инициативи спомагат за запознаване на българската общност с различни проявления на хилядолетната традиционна китайска култура.

По време на бизнес семинар, посветен на засилването на търговските връзки с Китай, проведен се в края на юни 2013 г. (27 юни) във Варна, председателят на Българо-китайската търговско-промишлена камара Виктор Азманов лансира идеята си за откриване на Представителство в морската столица. Целта е чрез него да се улеснят контактите с бизнеса на двете страни. В рамките на Семинара г-н Азманов споделя намеренията на китайски производител на яхти да премести производствената си дейност във Варна. Другите въпроси, които председателят на БКТПК поставя, са възможността за привличане на китайски инвестиции в развитието на индустриалната зона в Суворово, както и необходимостта от сформиране на консултативен съвет към правителството, който да осигурява целенасочеността на държавната политика спрямо китайския бизнес и откриването на директна самолетна линия от Пекин до София или Варна, с което ще се увеличи поне четири пъти туристопотокът от Китай към България¹⁰.

По случай 10-годишния юбилей от побратимяването между Перлата на българското Черноморие и Нинбо на 12 април 2014 г. в Градската художествена галерия „Борис Георгиев“ Община Варна организира българо-китайски форум за сътрудничество „Варна – Нинбо“¹¹. Целта на Форума е да представи Седмицата за икономически и културен обмен, която предстои в побратимения китайски град Нинбо в периода 8–11 юни 2014 г. Седмицата за икономически и културен обмен през 2014 г. се провежда в рамките на „Годината за промотиране на бизнеса и инвестициите между Китай и страните от Централна и Източна Европа“, резултат от подписаните през ноември 2013 г. в Букурещ „Насоки за развитие на сътрудничеството между Китай и ЦИЕ“. Специално за Форума в морския град

¹⁰ (Топ новини 2013, pass.)

¹¹ (Новини Варна 2014, pass.)

пристига бизнес делегация от Нинбо, предвождана от заместник-кмета на осеммилионния град г-н Хун Дзясян 洪嘉祥.

Резултати и перспективи от българо-китайския форум във Варна:

- Среща на китайската делегация с градската управа на Варна начело с кмета Иван Портних и зам.-кметовете Пейчо Пейчев, Лилия Христова, Лидия Маринова, както и председателите на Българската стопанска камара (БСК) и Българската търговско-промишлена палата (БТПП) Иван Табаков и Иван Дараданов, редом с представители на бизнеса и университетски преподаватели.

- Среща между Чън Уънхуей 陈文辉 – завеждащ образователния отдел на община Нинбо и доц. Тодор Радев, ректор на Висше училище Международен колеж (ВУМК).

Китайската делегация проявява интерес към англоезичните британски бакалавърски и магистърски програми на висшето училище във Варна и Добрич, предлагани съвместно с уелския Метрополитен университет в Кардиф. Любопитен факт е, че вече се обучават китайски студенти, които ще получат британско висше образование във Варна. Основната насоченост на разговорите се свежда до бъдещо сътрудничество между университети от Нинбо и ВУМК (ВУМ 2014, pass.).

- Г-н Кун Уейуей 孔玮玮, Генерален директор на общинската служба за международни отношения презентира пред българските си домакини забележителностите и възможностите на Нинбо;

- Хун Дзясян 洪嘉祥, зам.-кметът на китайския град, обявява заинтересоваността на двадесет университета от Нинбо за партньорство с висшите учебни заведения във Варна¹²;

- Обещание от страна на зам.-кмета Хун Община Нинбо да осигури стипендии за студенти от Варна, които искат да продължат висшето си образование в китайския град;

- Предложение на китайските общинари във Варна да отвори врати Институт „Конфуций“¹³;

- Разкриване на допълнителни китайски паралелки в морската столица;

- Откриване на български паралелки в Нинбо;

- Предложение за обмяна на учители по китайски и български език между Варна и побратимения град Нинбо¹⁴;

¹² (Радар 2014, pass.)

¹³ Пак там.

¹⁴ (Стандарт 2014, pass.)

- Отправена е оферта към варненски гимназисти и студенти за обучение в града побратим, с безплатни общежития и годишна стипендия от 7500 лева¹⁵.

- Китайците настояват да отворят свой колеж в морската столица на България;

- Други инициативи, допринасящи не само за развитие на бизнес отношенията, но и за по-доброто опознаване на двата народа.

Представители на бизнеса, академичните среди и община Варна, водени от кмета Иван Портних, представят България по време на Седмицата за икономически и културен обмен между Китай и страните от Централна и Източна Европа (8 – 12 юни 2014 г.) в град Нинбо, където участват двадесет града от четиринадесет държави. Акцентите по време на Седмицата са поставени върху търговско-икономическите връзки, образованието, здравеопазването и културата.

Резултати и перспективи от събитието:

- Организиран се разнообразни форуми, в това число:
 - търговско-икономически симпозиум;
 - изложение на потребителски стоки и услуги;
 - конференции за сътрудничество в областта на здравеопазването, образованието и туризма;
 - форум на кметовете на побратимените градове.

Целта на изброените прояви е да стимулират обмена и сътрудничеството в съответните сфери, търговията и развитието на туризма в побратимените с Нинбо градове.

* По време на т. нар. „кметски форум“, определен като най-значителното събитие на Седмицата, кметът на Варна Иван Портних, в присъствието на градоначалника на Нинбо – г-н Лу Дзъюе 卢子跃, на генералния секретар на Националната китайска асоциация за сътрудничество със страните от цял свят Ли Сикуй 李希奎, на посланици и дипломати, сред които генералният консул на България в Шанхай – г-жа Ирина Белева, представя пред участниците във форума възможностите за инвестиции и сътрудничество с бизнеса, университетите и културните институции в морската столица.

* Кметовете на Варна и Нинбо подписват *Програма за сътрудничество в областта на образованието 2014 – 2017 г.*

До този момент варненските училища, в които се изучава китайски език, са три:

¹⁵ Пак там.

- Математическата гимназия „Д-р Петър Берон“;
- Първа езикова гимназия;
- Профилирана гимназия с преподаване на чужди езици „Йоан Екзарх“.

В Програмата залягат следните теми:

- обмен на учители по български и китайски език;
- обучение по китайски и български език;
- подпомагане на училища и университети в разработването на общи проекти, включително и чрез електронно побратимяване;
- създаване на интернет платформа за обмен на данни и др. (Дарик Варна 2014, pass.).

- Подписване на споразумение за партньорство между Търговско-индустриалната камара с председател Иван Табаков и камарата на Нинбо, което може да се разглежда като стъпка към по-активно сътрудничество между бизнеса на Варна и китайски компании;

- Участие на варненската делегация в тематични срещи:

- за туризма;
- за инвестициите;

- Представителите на бизнеса, работещи в областта на дигиталните технологии, IT, туризма, производството на храни и напитки, машиностроенето, автомобилостроенето, корабостроенето, биопроизводството, енергийната ефективност, строителството, медицината, образованието вземат участие в търговското изложение, където обменят идеи с китайските си партньори и същевременно осъществяват полезни международни контакти¹⁶.

- Любопитен факт е отправената покана от страна на градското ръководство на Нинбо към български градове или общини, които проявяват интерес за побратимяване с две от общините на Нинбо – Юйяо 余姚 и Цъси 慈溪, като китайските власти поемат разходите по престоя в града¹⁷.

¹⁶ Варненските фирми не плащат такси участие, а община Нинбо поема и разходите по транспортиране на стоките от пристанището до изложбените зали, редом с трансфера от летищата до хотелите, както и облекчаване на митническите налози (Yan & Shi 2014, pass.).

¹⁷ Цъси е възлов град в златния икономически триъгълник Шанхай-Ханджоу-Нинбо. Икономиката на Цъси се нарежда на първо място в провинцията и е сред първите в топ 100 на развитите региони в страната. Градът е с население от 2 милиона души, а чуждите инвестиции надхвърлят 362 млн. USD. Цъси се обслужва от 4 международни летища и пристанищата Шанхай и Нинбо. Юйяо е екологично ориентиран град, който работи за опазването на околната среда. Има благоприятно географско разположение между планината и морето. Крайбрежната му ивица, която е покрита с планински хребети и богата растителност, е дълга 22 км. Градът има забележителна древна история и

Година по-късно (9 юни 2015 г.) в Центъра за вносни стоки в град Нинбо зам.-министърът на икономиката Любен Петров, възглавяващ българската правителствена и бизнес делегация в рамките на Форум за развитие и сътрудничество между Китай и страните от Централна и Източна Европа, открива постоянен български павилион. Първите продукти, представени в павилиона, са традиционни български изделия – от роза, червени вина, кисело мляко и други.

Перспективи пред откриването на български павилион в Китай:

- Български производители вече реално стъпват на необятния китайски пазар и могат да излагат своята продукция;
- Потенциалните партньори от Китай на място могат да видят и опитат българските стоки, след което да ги поръчат по електронен път,

Освен откриването на българския павилион в рамките на Форум се провежда и паралелно търговско изложение на страните от Централна и Източна Европа, в което участват седемнадесет малки и средни български фирми, които предлагат чай, вода и сок от българска роза, вино от българския сорт „Рубин“, етерични масла и здравословни билкови екстракти, сокове, олио, тютюн, брашна и хлебни изделия и други селскостопански стоки (Дневник 2015, pass.).

На специално изложение България презентира и туристическите си продукти.

Въпреки положените усилия от двете страни, по една или друга причина, по-сериозни китайски инвестиции във Варненска област засега няма и побратимяването се разгръща основно в сферата на образованието и културата.

Община Добрич – Голмуд 格尔木, провинция Цинхай 青海; Община Добрич – района Дадзу 大足, Чунцин 重庆¹⁸

През 2002 година, по време на посещението на китайска делегация от провинция Цинхай, начело със зам.-председателя на Асоциацията за приятелството с чужди страни на провинцията Фън Мин 冯敏, с решение на общинския съвет в град Добрич се подписват две рамкови споразуме-

богата култура и е сред най-известните исторически и културни градове в Китай. Известен е като „националната градина“ и като „културен модел“ за градовете в Китай. Класиран е в Топ 10 на „щастливите“ градове в страната за четиригодишен период и в Топ 10 на най-добрите градове в Китай според Форбс (Forbes) (Бюлетин 2014, pass.).

¹⁸ За побратимяването на Добрич и Голмуд (Тиен 2015: 471 – 474).

ния – едното е споразумение за приятелство и сътрудничество на общинско ниво, между община Добрич и китайския град Голмуд¹⁹. Второто е на областно ниво между област Добрич и провинция Цинхай (青海省 2002, pass.)²⁰. Добрич е вторият чуждестранен град, с който Голмуд има договор

¹⁹ Голмуд е английското название на китайския град Гъърму 格尔木 (Gé'ěrmù), който е вторият по население (205,700 жители) в провинция Цинхай, след административния център Синин и третият най-голям град на Тибетското плато (след Синин 西宁 Xining и Лхаса 拉萨). На северозапад граничи със Синдзян-Уйгурския, а на югозапад – с Тибетския Автономен регион. Името на града има монголски произход (на монголски: *ᠭᠣᠮᠤᠮᠤ*; на тибетски: *གཞིན་པོ*) и неговото значение на местен западномонголски диалект означава „реки“ (Wikipedia 2012, pass.). Разположен е в централната южна част на котловината Чайдаму 柴达木 върху площ от 124,500 кв.км. Климатът е суров (преобладава дълга и студена зима и кратко лято със средни юлски температури 17.9 °C) и много сух – тук са измерени най-ниските нива на влажност на въздуха за цялата страна. Голмуд е важна гара от Цинхай-Тибетския железопътен възел (Синин – Лхаса) с дължина 1,956 км. (Xinhua 2002, pass.). Градът и околностите му са богати на много природни ресурси – солни езера, нефтени полета със залежи на природна газ (1 трилион m³), разнообразие от минерали, находища на скъпоценни камъни и метали – злато, мед, олово, цинк, магнезий, калий, нефрит и др. Най-важният промишлен отрасъл е химическият (нефтохимия и нефтопреработване – добив на петрол, петролни рафинерии; производство на сол – градът е известен като „китайският Солтлейк Сити“). Североизточно от Голмуд се намира и най-голямото вътрешно-континентално солено езеро в Китай – Цахрам (на местен език), по-известно с китайското си название Цинхай (означава ‘синьо море’), откъдето идва и името на провинцията, което се простира върху площ от 5,856 км² и чието природно богатство се изчислява над 15 трилиона юана. Езерото е и най-голямата в Китай база за производство на калий, сол и магнезий (Phayul 2010, pass.). Повече за Голмуд виж: (Webtourist 2012, pass.) също: (Shanghai Daily 2002, pass.).

²⁰ Провинция Цинхай е слабо населена планинска област с безброй езера, огромни пасища и полупустини и общ брой на населението само 6 млн. души на 720 хил. кв. км. територия. Заселена е още в дълбока древност. Цинхайската долина с надморска височина 2600 – 3100 м е разположена в източната част на Кунлун, една от най-големите планински системи в Азия. От върховете на планините Тангула, Ардзин и Кунлун, достигащи до 7000 м, извираат едни от най-големите азитски реки Яндзъ, Хуанхъ и Меконг. Провинцията е богата на полезни изкопаеми, калиеви соли, глауберова сол, азбест, бор, кварц и големи залежи на нефт и природен газ. Оттук минава прочутата Цинхай-тибетска жп линия със средна височина над 4000 м, а отсечката през прохода Тангула е на 5072 м надморска височина, най-високият жп участък в света. (青海省 2002, pass.). Тук се намира и най-голямото вътрешно-континентално солено езеро в Китай – Цинхай (означава Синьо море), чието име носи и цялата провинция. По бреговете и островчета гнездят 164 вида птици и в тази връзка то е любимо място на орнитолозите и любителите на птици. В езерото Цинхай някога са се вливали 109 реки, но днес те са само 40. През 2000 г. е обявено за най-големия природен резерват на Китай на височина 4000 м. Административният център на провинцията – Синин, е известен с развита металургия, машиностроене, текстилна и шивашка промишленост, преработка на животински продукти. От 1980 г. привлича чуждестранни инвестиции в нефтопреработването и в добива на оловни и цинкови руди. На 26 км на юг от града е прочутият дървен манастир

за побратимяване. При сключването на Споразумението перспективите за развитие на връзките между двата града и региона изглеждат „реални и значителни“, а техните икономически измерения са реализирани „в областта на туризма и селското стопанство“ чрез привличане на туристи от Китай по Добруджанското Черноморие, както и на обмен на земеделски култури, устойчиви на суша и студ, а също така и на растения с лечебни свойства²¹.

На 29 септември 2005 г. в Добрич е подписано ново споразумение за разширяване на сътрудничеството между двете общини.

Важен етап в двустранното сътрудничество е *Хартата за приятелство*, която е подписана през 2006 г. в Добрич от представителите на всички единадесет побратимени града, в това число и Голмуд.

Година по-късно, на 27 април 2007 г. в Художествената галерия в Добрич е открита изложба под наслов: „Градове – побратими“, посветена на Световния ден на побратимените градове, който се чества всяка последна неделя на април. Целта, която си поставя общината с този вид експозиция, е да популяризира своите партньорства. Освен с оригиналните споразумения за партньорства и *Хартата за приятелството*, за която стана въпрос по-горе, посетителите на изложбата се запознават и с разнообразни материали и сувенири от побратимените на Добрич единадесет града, сред които уникалните китайски стенни пана със сцени от китайската култура, подарени от град Голмуд (Нова Добруджанска трибуна 2007, pass.).

По покана на Китайската асоциация на местните власти от 6 до 11 септември 2010 г. кметът на Добрич Детелина Николова представя града и региона на международна конференция на побратимените градове в Китай. В състава на българската делегация до Шанхай и Чунцин, където участват градове партньори от цял свят, са включени още кметовете на Монтана и Свищов, както и представители на Националното сдружение на общините.

Таерси (тибетското му име е Кумбала). Хиляди будисти се покланят в Таерси и на великолепното изкуство на „Грите съкровища“. Първото съкровище са скулптурите от масло на як, второто са картини от нашите апликации, изработени от късчета коприна, а очите на Буда – от скъпоценни камъни. Третото изкуство са фреските, рисувани с бои от минерали и растения, чиито цветове са изключително свежи и ярки, въпреки времето. През 2002 г. декорациите в храмовия комплекс са позлатени. В археологическия музей на провинция Цинхай са експонирани около 20 хил. артефакта на изящната рисувана керамика „Люйуан“ отпреди 3000–4500 години. Повечето керамични съдове – чаши, стомни и съдове за храна, са червени, но има и сива керамика, рисувана с черни или тъмночервени орнаменти. Декорацията се състои от геометрични фигури или зооморфни и фитоморфни изображения (Симеонова 2015: 6–7).

²¹ Официален сайт на: (Община Добрич 2013, pass.).

По време на конференцията се обсъждат теми, свързани със стратегическото планиране на екологията на градовете, намаляване на парниковите газове, изграждане на инфраструктурата и обществения транспорт, развитие на културата, спорта и здравеопазването, както и междуобщинското сътрудничество.

В рамките на посещението българската делегация разглежда международното Експо изложение в Шанхай и взема участие в друг международен форум – конференция за развитието на селското стопанство в Европа и Китай²².

Като цяло побратимяването с Голмуд не дава очакваните резултати и на 23 април 2012 г. Добрич подписва ново Споразумение за побратимяване с чунцинския район Дадзу 大足, според китайски източници, което не е отбелязано в сайта на община Добрич²³.

Шумен – Джънджоу 郑州, провинция Хънан 河南²⁴

Град Шумен и китайския град Джънджоу²⁵ са побратимени от месец април 2007 г.

На 9 април 2009 г. кметът на общината Красимир Костов по време на среща, в която участват представители на различни среди – академични, спортни, културни и бизнес, обявява, че пререгистрира бившето дружество за българо-китайска дружба в Шумен в асоциация „Българо-китайска асоциация за приятелство“. Китайският посланик Джан Уансюе 张万学 уверява, че новосъздадената Асоциация има пълната подкрепа на китайското правителството в лицето на Посолството на КНР в София, които максимално ще подкрепят всякакви ползотворни инициативи, допринасящи за взаимното сътрудничество между двата побратимени града. В рамките на срещата се представя и предложението за изграждане на съвместна българо-китайска високотехнологична зона в Шумен, както и очакванията за задълбочаване на сътрудничеството с китайската страна, в това число двустранни инвестиционни проекти. В околната библио-

²² (Дарик Добрич 2010, pass.)

²³ Побратимяването между Добрич и Дадзу, Чунцин е отбелязано в няколко китайски сайта (大足 2010, pass.) (на китайски език). Има и много снимки от събитието.

²⁴ За побратимяването на Шумен и Джънджоу (Тиен 2015: 490 – 492.).

²⁵ Град Джънджоу е многомилионен град и административен център на централната провинция Хънан. Средище е на текстилната промишленост в Китай. Името му идва от династията Суей. Разположен на южния бряг на Жълтата река (Хуанхъ), Джънджоу е древна китайска столица и традиционен търговски център. Притежава впечатляващо културно наследство, което отразява славната история на региона. Градът е изходна точка към прочутия манастир Шаолин.

тека в Шумен се организира и специален форум, на който посланик Джан Уансюе изнася доклад за успехите на реформите и отварянето на Китай към света, приветстван от над 400 слушатели.

На 24 септември 2010 г., по покана на кмета на Джънджоу Джао Дзиенцай 赵建才, шуменска делегация, водена от главния архитект на Общината Огнян Гърбев, заминава на посещение в побратимения град, където участва във Второто китайско изложение ЕКСПО „Озеленяване 2010“ с общинския си проект „Българска градина“. В състава на делегацията са включени още известният шуменски ландшафтен архитект Веселин Василев и директорът на общинското предприятие „Паркинги, гаражи и благоустройство“ Сергей Стойков. Интересна подробност е, че пред входа на „шуменската градина“, която остава неразделна част от ландшафта на китайския град, е разположена концентрична цветна фигура с формата на „Мадарския конник“ – емблема на Шумен и културно-исторически символ на България (Дарик Шумен 2010, pass.).

За шуменци е ползотворна срещата с най-известните архитекти, озеленители и специалисти по благоустройствена дейност в Китай, което би било от полза за подобряване на ландшафтния облик на града.

На 25 март 2011 г., по време на официална церемония, зам.-областният управител на Шумен Ралица Тодорова и зам.-председателят на Политическия консултативен съвет на провинция Хънан – Гун Лицюн 龚立群 подписват Договор за сътрудничество между област Шумен и китайската провинция Хънан 河南²⁶. Шестчленната китайска делегация, която е на посещение в Шумен по покана на областния управител Димитър Александров, провежда работни срещи с областната и с общинската управа (с кмета на Шумен Красимир Костов и неговия екип), както и с представители на местния бизнес (Жечко Кюркчиев – президент на холдинг „Фикосота“ и председател на Българо-китайската асоциация за приятелство, Фикрет Индже – собственик на фирма „Алкомет“, проф. Николай Тончев – пре-

²⁶ Провинция Хънан, чийто административен център и най-голям град е Джънджоу, е най-населената китайска провинция със сто милиона жители. В националната статистика по индустриално производство тя е пета, като в нейната територия съществуват над 1 милион малки и средни предприятия. Силно е развито и зърнопроизводството и зърнопреработвателната промишленост, средното годишно производство на жито е около 50 милиарда кг. В Хънан се намира най-голямата фирма за сглобяване на електрически уреди в Китай, най-голямото китайско предприятие за производство на трактори и най-голямата фирма за производство на автобуси в Азия. Провинцията е богата на културно-исторически забележителности, тук се намират четири древни китайски столици, прочутият манастир Шаолин и красиви природни резервати.

зидент на Индустриален парк – Шумен, Тодор Тодоров – изпълнителен директор на „Винекс Преслав“), както и с културни и образователни институции в града (проф. дпн Маргарита Георгиева – тогавашен ректор на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“) и др.

Перспективи, предложения и очаквания от двустранните срещи на местно ниво:

- Двете страни изразяват очакванията си за подписването на Договора за сътрудничество „да допринесе за развитието на приятелски отношения и ползотворни контакти между област Шумен и провинция Хънан в областта на икономиката, селското стопанство, културата, образованието и туризма“ (Дарик Шумен 2011, pass.);

- Покана към шуменската областна и общинска управа, към местния бизнес и към представители на образователните и културните институции в региона в скорошно време да посетят китайската провинция Ханън;

- Предложение от кмета Красимир Костов в Шумен да се създаде смесено българо-китайско търговско дружество и да се експонират изложения с китайските партньори;

- Лансиране на идеята в Шуменския университет да се изучава китайски език (към настоящия момент вече се изучава китайски във факултативна форма);

- Отправена покана към монаси и акробати от манастира Шаолин да започнат европейското си турне от Шумен.

В края на срещите е спазено и протоколното разглеждане на местните забележителности, като Мадарския конник, Плиска, Преслав, както и традиционната размяна на подаръци, като шуменци се сдобиват с бродирано с копринени нишки уникално пано, изобразяващо живота в китайския град Кайфън 开封 от X век (Дарик Шумен 2011, pass.).

Търговище – Хъби 鹤壁, провинция Хънан 河南省²⁷

Първата стъпка към побратимяването между двата града е направена през месец април 2018 г. с гостуването в КНР на делегация, водена

²⁷ Град Хъби е с население от над 1,64 млн. души и се намира в северната част на провинция Хънан (Централен Китай), известна като „житницата на Китай“, регион, богат на природни ресурси и пропит с древна история. В тази провинция, наред с многото религиозни, исторически и културни забележителности, се намира и манастирът Шаолин. В Хъби има 3 промишлени зони. Информацията за град Хъби е от сайта на Община Търговище (Община Търговище 2018, pass.); (Община Търговище 2019, pass.).

от кмета на община Търговище Дарин Димитров. По време на визитата в Поднебесната, търговишките общинари, сред които и председателят на Общинския съвет в Търговище Хатидже Алиева, посещават Международния инвестиционен и търговски панаир в град Джънджоу, завода за производство и комплектоване на кабелни инсталации в Хъби и др. (Труд 2018, pass.), проучвайки инвестиционните възможности на китайския град и уговаряйки гостуването в България на китайски инвеститори и представители на местната власт.

Втората стъпка към улесняване на инвеститорските, търговските и културните отношения между двата града е направена на 24 април с подписването на *Протокол за насърчаване на сътрудничеството между община Търговище и китайския град Хъби, провинция Хънан*, който според кмета Димитров е „едно добро бъдеще за отношенията между Търговище и Хъби“ (БНР 2018, pass.).

Следващият етап в двустранните отношения протича в рамките на официалната визита на китайска делегация в Търговище (16–17 октомври 2018 г.), която е по покана на кмета д-р Дарин Димитров. Гостите, сред които директорът на Комисията по външни работи, зам.-директорът на Комисията за развитие и реформи, както и президенти и представители на водещи фирми от провинция Хънан, посещават местни предприятия за производство на стъкло, на кабелни системи, както и детски и учебни заведения в Търговище (Дарик Шумен 2018, pass.) и на място се запознават с различните икономически направления в региона. Така на 17 октомври 2018 г. се стига до втория документ от поредицата стъпки по акта за побратимяване, а именно *Протокол за намерение за побратимяване между град Хъби и община Търговище*, който е подписан от секретаря на общината Христалина Халачева и Джао Дзяю, директор на Комисията по външните работи на град Хъби, в присъствието на кмета на Търговище – Дарин Димитров и висшия съветник на местната власт в Хъби – Фан Сюфан (БТА 2018, pass.). В него вече са посочени конкретните параметри на икономическото сътрудничество и реализирането на съвместните бизнес проекти. Двата протокола, подписани съответно в двата града, са задължителен предварителен етап от процедурата за побратимяването.

Въпреки удовлетворението от взаимните визити и огромните очаквания на общинската управа и жителите на Търговище за разкриване на нови възможности за ползотворно бъдещо сътрудничество в сферата на културата, образованието и бизнеса, към настоящия момент резултатите все още не са налице.

Изводи, обобщения и поуки

След толкова много срещи, разговори, подписани меморандуми за побратимяване би трябвало да очакваме непресъхващ поток от свежи китайски инвестиции в „братските“ български общини, но с малки изключения, това все още не се е случило. На базата на изложените факти могат да се изведат няколко **извода**:

Първо, побратимяването не е сфера, в която може да се импровизира. То трябва внимателно да се подготви, а намирането на подходящия партньор е първата стъпка от този процес. По принцип всяко побратимяване е уникално, но в повечето случаи трябва да е налице някаква прилика с евентуалния партньор, поне по няколко показателя. С китайски градове това едва ли биха могли да бъдат население, географско положение, дори исторически връзки с други общности, затова близки интереси се търсят в обща икономическа дейност, основни обществени или природни характеристики. Като пример могат да се посочат партньорските отношения в областта на текстилната промишленост между Габрово и Шаосин, където се намира най-голямото текстилно тържище в Азия или в сферата на овощарството между експертите от Института по земеделие в Кюстендил и китайските им колеги от Института по овощарство в Йентай (пров. Шандун) и Института по агрономство в пров. Фудзиен, както и сътрудничеството за производство на цветни телевизори с китайски части между търновската фирма „Битова електроника“ и китайската фирма „Хайсенс“ от Циндао. Пример за сходни природни характеристики и еднакви интереси в икономическата дейност, в частност в областта на селското стопанство и обмена на земеделски култури, са Добрич и Голмуд (провинция Цинхай), както и пристанищните градове Бургас и Йентай и Варна и Нинбо, а за някакви исторически асоциации, доколкото изобщо могат да бъдат направени, е показателно побратимяването между Джънджоу, който е древна китайска столица и притежава впечатляващо културно наследство, отразяващо славната история на региона, и област Шумен, също люлка на древна култура, с първите столици Плиска и Преслав и археологическия резерват Мадара.

Наред с подписването на договори за приятелство между отделни градове, общини, области и съответно провинции, се парафират и документи за партньорство между еквивалентни организации в двете страни, като Споразумението между Българската търговско-индустриалната камара и търговски камари от китайски градове побратими, сред които тази на Нинбо, Циндао, Шънджън и др. Към същата категория попада и споразумението между НСОРБ и Асоциацията на китайските общини.

Друг съществен момент при установяване на партньорство са очакванията от него. Много често се появяват разминавания в очакванията на българските общинари и целите и интересите на китайците. В много от случаите китайците пристигат в България с цел опознавателен тур, а българските общинари и най-вече медиите бързат да осведомят местната общественост, че те проявяват „изключителна заинтересованост“ към техния регион и са готови да инвестират едва ли не във всичко, което им предлага българската страна, както е в случая със западнали спортни зали, рехабилитационни центрове и малки или средни предприятия, за които стана въпрос. Ето защо съвместно се определят ясни общи цели и видове дейности. Като най-успешно, с най-точно определени общи цели може да се посочи побратимяването на град Пловдив с китайския град Шънджън. Пловдив е градът, който в разглеждания период се побратимява с няколко китайски града, и то все мегаполиси – едни от най-процъфтяващите в културен, икономически и научно-образователен план. Когато през август 2013 г. Общинският съвет гласува решението за поредното побратимяване, немалко са скептично настроените, че това ще е поредното побратимяване на хартия. Във връзка с това медиите цитират шеговитото подмятане след подписването на договора на кмета на Шънджън Сюй Цин: „Миналата година се сгодихме, а днес направихме сватбата“ и отговора на българската страна: „Дано да има рожби от този брак“ (24 часа 2014, pass.). Пловдив е и общината, която поддържа най-задълбочени и тесни връзки с Китай. Контактите между градовете Пловдив и Шънджън са изключително интензивни, дори могат с право да се причислят към най-активните в сравнение с тези на другите общини в България. По най-успешен начин Градът под тепетата презентира своя културен, научно-образователен, туристически и икономически потенциал и действително успява да убеди китайските си партньори защо е най-подходящ за инвестиции. Реално, за малко повече от година, благодарение на Българо-китайската асоциация за бизнес развитие, със седалище именно в Пловдив, се осъществяват редица разнообразни инициативи: от многобройни размени на бизнес делегации от най-висок ранг през подписване на договори и споразумения, провеждане на панаири на високите технологии; на двустранни бизнес форуми, на изложби, музикални прояви, разкриване на паралелка по китайски език в училище и на специалност „Китаистика“ в университета, откриване на представителство на град Пловдив в Шънджън, дори се създава и филм за Пловдив, който представя в най-добра светлина българския град в необятната китайска държава. Пловдив става най-атрактивното място за инвестиции в България и за производствена дейност на водещи експортни компании (24 часа 2013, pass.). Там се съсре-

доточават най-големите в страната логистични центрове и индустриални паркове. Всичко това прави града много привлекателна дестинация за китайски икономически гиганти и го превръща в център на китайските инвестиции в България и едновременно с това в „портал“ към Европа за китайския бизнес (Блиц 2013, pass.).

От изложения материал става ясно, че не би могло да има успешно побратимяване без активното участие на гражданите. Общинските служители са движещата сила зад проектите, но те не са единствените участници в тях. Всички трябва да бъдат включени: училища, спортни клубове, клубове по интереси, дори пенсионерски организации и други местни общности. В същото време побратимяването трябва да бъде видимо и всеки гражданин да се чувства съпричастен, а местният вестник или сайт да публикуват новини и актуална информация. В тази връзка много български общини не съобщават в сайтовете си за съвместните българо-китайски прояви и по този начин част от събитията не получават нужната гласност, а оттам и подкрепата от гражданите. Важен момент е обсъждането на влиянието и преимуществата на побратимяването с по-широка аудитория, в частност с медиите, за да се създаде ярна представа за партньорството. Има много примери за добри практики на побратимяването в различни сфери – изкуство и култура, младежи, гражданско участие, устойчиво развитие, местно икономическо развитие, социално включване, солидарност и т. н., а успешното партньорство между български и китайски общини или региони им носи много ползи. Сред тях са:

- Опознаване на културата на „другия“ чрез изложби и изложения („Градове – побратими“; „Метаморфозите на лака – тайните на лаковата живопис“ и др.; специализирани изложения на потребителски стоки и услуги, туристически продукти и др. се провеждат в отделни градове в КНР и България);

- След въвеждане на новата политика на Китай, акцентираща върху инвестиране в страните от ЦИЕ се инициират разнообразни събития, сред които Седмицата за икономически и културен обмен между Китай и тези страни, част от които е и България.

- По случай годишнини от побратимяванията Общините организират българо-китайски форуми за приятелство и сътрудничество („Варна – Нинбо“; Шаосин – ЦИЕ и т. н.). Към същата категория се отнасят и регулярните българо-китайски форуми, в това число икономически, туристически, образователни и др., както и форуми на кметовете на побратимените градове.

- Опознаване на „другия“ чрез взаимни визити и тематични срещи.

Честотата на китайските посещения е много по-голяма и в техния състав са включени инвеститори от различни браншове, които на място проучват инвестиционния климат в България и възможностите за подходящи капиталовложения в различни региони на страната. Българските визити са свързани най-вече с участия в международни форуми „16+1“.

- Участие на общинската управа в Международни конференции на побратимените градове в Китай. По време на конференциите се обсъждат актуални теми, свързани със стратегическото планиране на екологията на градовете, намаляване на парниковите газове, изграждане на инфраструктурата и обществения транспорт, развитие на културата, спорта и здравеопазването, както и междуобщинското сътрудничество.

- Специални международни срещи на ръководителите на местната власт в Китай и страните от Централна и Източна Европа;

- Участия на български общини в ежегодния Форум „Евро-китайски бизнес срещи“ в Китай;

- Българо-китайската търговско промишлена палата, в лицето на нейния председател Виктор Азманов провежда в различни градове на страната бизнес семинари на тема: „Практични стъпки и оперативни програми за работа с Китай“.

- Съвместно празнуване на Деня на побратимените градове – 25 октомври.

- За успешното българо-китайско сътрудничество на местно ниво активна посредническа роля оказват и някои депутати;

- Перманентни срещи на китайския посланик в София с кметове на общини в България, по време на които се обсъждат идеи и предложения, засягащи бъдещи партньорства, най-вече в икономическата сфера.

- Многообразни инициативи на българо-китайските дружества за приятелство, които спомагат за запознаване на българската общност с различни проявления на хилядолетната китайска култура и за по-доброто опознаване на двата народа (Празникът на пролетта, познат по света като Китайската нова година, Лунния фестивал; презентирание на традиционна китайска чайна церемония; музикално-акробатични програми; демонстрации на кунгфу; прожекции на китайски филми; обучение по писане на йероглифи; изложби – живопис, графика, филателни, експониране на хвърчила, на ветрила, на изделия от лак и т. н.).

- Създаване на българо-китайски консултативен център със седалище Благоевград, чиято цел е да съдейства за развитие и задълбочаване на бизнес отношенията между Китай, България, Гърция и Македония и в този аспект да подпомага китайските инвестиции на Балканите.

- Откриване на българско представителство в Шанхай;

Доброто партньорство спомага за укрепване на гражданското общество чрез създаване на връзки между гражданите, способства за популяризирането на Китай в България и България в Китай и създава възможност за хората от двете страни да съпреживеят ежедневието на другия, да дебатираат и дискутират въпросите на деня и да открият нови култури и езици, позволява на гражданите да изградят чувство на толерантност към различния.

Като важен пробив в сътрудничеството на местно ниво се определя решението на Община Казанлък за въвеждането на т. нар. „туристически паспорти“ за жителите от побратимените градове, които да позволяват преференциални цени при ползването на туристически услуги.

По принцип, по-голяма част от българо-китайските побратимявания се осъществяват със съдействието на двете посолства, съответно в Пекин и в София, но са налице и два случая на установяване на отношения на сътрудничество благодарение на трета страна – Русия. Това са договорите за приятелство между Разград и Янджоу (2001 г.) с помощта на гр. Орел и между община Сливен и китайския мегаполис Чунцин (2002 г.), благодарение на руския град Воронеж.

Изключително силен и перспективен фактор, съдействащ за успешното партньорство, е привличането на млади хора от училищата и университетите. Ученическият и студентският обмен са често едни от основните двигатели на партньорството и помагат да се стимулира интересът към изучаване на езика на страната партньор. Тази дейност е насочена към включване по естествен начин на съществена част от населението, тъй като въвлича родители, учители, училищен персонал, младежки организации и други. Примерите, при които образованието е сред най-важните аспекти, залегнали в двустранното българо-китайско сътрудничество на местно ниво, са много:

- Пловдив и Шънджън подписват *Меморандум за сътрудничество в областта на образованието*. В Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2010 година се откриват три специалности с китайски език, а във Френската и Математическата гимназия на града също има паралелки с китайски, както и обмен на ученици и преподаватели;

- Плевен и района Юнчуан на китайския мегаполис Чунцин. Поставят се основите на партньорството между медицинските университети в двата града;

- Варна – Нинбо. Кметовете на Варна и Нинбо подписват *Програма за сътрудничество в областта на образованието 2014–2017 г.* До този момент варненските училища, в които се изучава китайски език, са три, като се очаква разкриване на допълнителни китайски паралелки в мор-

ската столица и български паралелки в Нинбо, както и обмяна на учители по китайски и български език между двата побратимени града. Китайците проявяват и желание да отворят свой колеж във Варна. Налице е и сътрудничество между университети от Нинбо и Висше училище Международен колеж във Варна.

- Бургас. Предложение в някои от бургаските университети да се създадат възможности за факултативно обучение по китайски език. В СОУ „Константин Преславски“ се въвежда изучаването на китайски език.

- Област Благоевград – провинция Дзилин. Ректорите на Югозападния университет и на Американския университет в България – проф. Иван Мирчев и д-р Майкъл Истън осъществяват контакти с китайските си колеги. Изучаването на китайски език в Благоевградския университет „Неофит Рилски“ вече е факт.

- Шумен – Джънджоу. В Шуменския университет вече от няколко години се изучава факултативно китайски език.

Нараства и броят на училищата, които са открили китайски езикови паралелки, като две от тях са в София, три – във Варна, в Бургас, Русе, Велико Търново, Стара Загора, Шумен, Горна Оряховица, Видин, Пловдив и други градове на страната.

Побратимяването с Китай става доста популярно сред българските общини. Дори малко градче като Мездра желае да си има китайски побратим. Като висок резултат от побратимяването може да се отчете и откриването на постоянен български павилион в Нинбо, където са изложени традиционни български изделия – от роза, червени вина, кисело мляко и други.

Дейностите, развивани чрез партньорството, запознават гражданите с актуалните въпроси на деня. Това е особено важно за младите хора. Тези проблеми са свързани с околната среда, бъдещето на планетата, световния мир, социалното изключване или дори футбола и други спортове.

Смисълът на побратимяването е в дългосрочното сътрудничество между партньорите, а не в съвместна работа в рамките само на един конкретен проект. Затова то трябва да е в състояние да „надживее“ промените в управлението на общината, както и отделни проблеми, с които се сблъскват някои от партньорите. Побратимяването означава взаимна подкрепа. За да се гарантира всичко това, е необходимо върху побратимяването да се работи постоянно, да се ревизират условията на договора между партньорите, за да отговарят те на променящата се ситуация и така то да остане актуално и динамично. Доброто побратимяване трябва да може да устои на изпитанията на времето, а не просто да отразява преобладаващите временни нагласи на общинския съвет. Побратимяванията

между Димитровград и Дзюджян (1996 г.), Смолян и Суючън (1999 г.), Разград и Янджоу (2001 г.) и др., които са сред първите в България, не се развиват през годините и остават само на хартия.

От другата страна са градовете Мездра, Силистра, Видин и Кюстендил, които въпреки че нямат официални китайски побратими, създават солидна основа за сътрудничество с КНР. ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ в Мездра се превръща в дом на китайската култура. В Силистра се учредява Регионален форум „Силистра-Китай“, а в читалище „Доростол“ е създадено училище за китайски език и култура.

През 2013 г. за първи път започва изучаването на китайски език и във видинското СОУ „Цар Симеон Велики“. Кюстендил също поддържа постоянни контакти с Китай, датиращи още от 1999 г. Кюстендилските експерти от Института по земеделие в града често обменят научна информация и специалисти с китайските си колеги от Института по овощарство в Йентай (пров. Шандун) и Института по агрономство в пров. Фудзиен. Научни работници от земеделските институти на двете страни са на трудови договори (Атанас Благов), участват в успешни научноизследователски проекти, субсидирани от китайското правителство, както и в международни научни конференции или на работни посещения (проф. д-р Димитър Домозетов). Прочутите кюстендилски череша и български сортове ябълки и круши се отглеждат в КНР и вече са познати на местния пазар. Кюстендил е и един от първите градове в България, които подписват договор (август 2001 г.) за създаване на смесено българо-китайско дружество („Синобул“ ООД) заедно с китайската фирма от град Тиендзин „Tianjin Yide Investment Group Co., Ltd.“. По същия начин стои и въпросът с двустранното сътрудничество в областта на животновъдството между Института по планинско животновъдство и земеделие в Троян и ветеринарният институт – клон на Академията за аграрни науки в град Харбин, което датира вече повече от 15 години. Казанлък също е предпочитан от китайците град за осъществяване на сътрудничество с местни розопроизводители, производители на етеричномаслени и лечебни култури, на розово масло и продукти на розова основа. Община Ловеч също има утъпкана пътека в отношенията си с КНР. Тук се изгражда автомобилният завод за производство на джипове – най-крупният частен китайски инвеститорски проект в България.

Не всички инвеститорски проекти обаче са успешни. Проектът в общ. Бойница, Видинско, субсидиран с 10 млн. евро от китайската държавна компания „Тиендзин агробизнес“ (17.11.2011 г.), се оказва неуспешен и за по-малко от година китайците напускат арендованите 20 000 дка земя.

Има и случаи, в които побратимяването не дава очакваните резултати и няколко български общини подписват нови споразумения. Сред тях са добричките общинари, които не са доволни от побратимяването си с Голмуд (2002 г.) и подписват нов документ с чунцинския район Дадзу (23 април 2012 г.). Друг пример е Пловдив, който от 1989 година е побратимен с огромния китайски мегаполис Тиендзин, но през 2010 г. сключва ново споразумение с град Чанчун, а на 17 ноември 2013 г. парафира меморандум за партньорство с най-бързо развиващия се китайски град Шънджън. През 2015 г. (8 юни) „Евро-китайската зона за икономическо развитие“, локализирана в Пловдив, подписва *Меморандум за сътрудничество със „Свободната търговска зона Циндао“*, а на 22 юни 2015 г. се подписва и *Меморандум за сътрудничество в областта на образованието* с Циндао. Казанлък подписва *Меморандум за приятелство и партньорство с Дзинан* (29 август 2013 г.), но поддържа активни контакти и с Шаосин.

За да израснат и се развият силни приятелства и истински връзки на солидарност между гражданите от различните градове е нужно време. Партньорските връзки създават идеална среда, в която да се развиват нови съвместни техники. Обмяната на опит, заедно с взаимното разбиране по специфични въпроси, помагат за намиране на решения и водят до взаимно облагодетелстване.

Има случаи, в които първоначалният ентузиазъм може да избледнее с времето. За да се предотврати този негативизъм, е необходимо във всеки от побратимените градове да се сформира активен екип, който да способства поддържането на връзките и развиването на партньорството чрез нови проекти и редовно финансиране. Този екип може да е под формата на управляващ комитет по партньорство или сдружение, акредитирано от общината, което да работи съвместно с града и останалите граждански сдружения, както и с града партньор. За жалост, в българските общини, побратимени с китайски, липсват такива екипи.

Регистриран е дори прецедент, в който се оспорва побратимяването, какъвто е случаят с подписването на *Меморандум за сътрудничество между Перник и Хуайан* (2011 г.). Побратимяването обаче е оспорено две години по-късно, тъй като според международните норми официалният договор би трябвало предварително да бъде внесен и одобрен от Общинския съвет, а такъв документ липсва.

Транснационалните взаимоотношения са обвързани с разходи, затова всички събития трябва да са добре финансово планирани и организирани и местната власт да определя годишен бюджет, за да се поддържа дейността.

В заключение може да се обобщи, че добрите двустранни отношения на държавно ниво също допринасят за работата на ниво „местна власт“ и ниво „компания“. От друга страна, китайското правителство допълнително насърчава сътрудничеството на регионално и местно ниво, подтиквайки предприятията си да работят в България, което е заложено в специалната политика за китайски инвестиции в чужбина. България е пресечната точка между Европа, Азия и Африка и входната врата за Европа по древния път на коприната, което в очите на китайците е от съществено значение, защото е част от стопанската им история. Този път е носил просперитет на Китай през вековете и страната продължава неговото възраждане. Това е заложено и в стратегията на китайското правителство относно „Един пояс – един път“. Може да се твърди, че първоначалната цел – китайските фирми да се запознаят с България, вече е постигната. Предстои да се премине към следващите етапи.

Библиография

Кирилица:

Блиц 2013: Блиц. „Китай инвестира милиони в Пловдив“. [Blits 2013: Blits. „Kitay investira milioni v Plovdiv.“] 29.05.2013. Available at: http://www.blitz.bg/news/article/202241?utm_source=flip.bg [Accessed 29.12.2013]

БНР 2018: БНР. „Търговище се побратимява с китайския Хъби“. [BNR 2018: BNR. „Targovishte se pobratimyava s kitayskia Habi.“] Available at: <https://bnr.bg/shumen/post/100962860/targovishte-shte-si-satrudnichi-s-kitaiskia-habi> [Accessed 24.04.18].

БТА 2018: БТА. „Търговище подписа протокол за намерение за побратимяване с китайския град Хъби“. [BTA 2018: BTA. „Targovishte podpisa protokol za namerenie za pobratimyavane s kitayskia grad Habi.“] Available at: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/96001-Targovishte-podpisa-protokol-za-namerenie-za-pobratimyavane-s-kitayskiya-grad-Habi> [Accessed 17.10.2018].

Бюлетин 2014: Информационен бюлетин на Националното сдружение на общините в Република България. Брой 8/2014 (електронно издание). [Byuletin 2014: Informatsionen byuletin na Natsionalnoto sdruzhenie na obshtinite v Republika Bulgaria. Broj 8/2014 (elektronno izdanie).] Available at: http://projects-namrb.org/images/IB/EB_2014_8.pdf. [Accessed 20.06.2015]

ВУМ 2014: Висше Училище по Мениджмънт. „Делегация от китайския град Нинбо с интерес към ВУМК“. 12.04.2014. [VUM 2014: Visshe Uchilishte po Menidzhmant. „Delegatsia ot kitayskia grad Ninbo s interes kam VUMK“. 12.04.2014.] Available at: <http://www.vumk.eu/bg/index/236-> [Accessed 20.11.2014]

Дарик Варна 2014: Дарик Варна. „Варна представи България на международен форум в Китай“. 11.06.2014 [**Darik Varna 2014:** Darik Varna. „Varna predstavi Bulgaria na mezhdunaroden forum v Kitay“. 11.06.2014.] Available at: http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=1278912 [Accessed 30.06.2014]

Дарик Добрич 2010: Дарик Добрич. „Детелина Николова представя Добрич и региона в Китай“. [**Darik Dobrich 2010:** Darik Dobrich. „Detelina Nikolova predstavuya Dobrich i regiona v Kitay“.] 06.09.2010. Available at: http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=583136 [Accessed 07.09.2010]

Дарик Шумен 2010: Дарик Шумен. „Шумен представя свой проект на изложение в Китай“. [**Darik Shumen 2010:** Darik Shumen. „Shumen predstavuya svoi proekt na izlozhenie v Kitay“.] 24.09.2010 Available at: http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=592048 [Accessed 28.11.2010]

Дарик Шумен 2011: Дарик Шумен. „Провинция Хънан и Шумен подписаха споразумение за сътрудничество“. [**Darik Shumen 2011:** Darik Shumen. „Provintsia Hanan i Shumen podpisaha sporazumenie za satrudnichestvo“.] 25.03.2011. Available at: http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=689564 [Accessed 28.11.2011]

Дарик Шумен 2018: Дарик Шумен „Търговище подписва договор за побратимяване с китайския град Хъби“. [**Darik Shumen 2018:** Darik Shumen „Targovishte podpisva dogovor za pobratimyavane s kitayskia grad Habi“.] 18.10.2018 Available at: <https://dariknews.bg/regioni/shumen/tyrgovishte-podpisva-dogovor-za-pobratimiavane-s-kitajskia-grad-hybi-2126242> [Accessed 28.10.2018]

24 часа 2013: В-к „24 часа“. „Пловдив става център на китайските инвестиции у нас“ [**24 chasa 2013:** V-k „24 chasa“. „Plovdiv stava tsentar na kitayskite investitsii u nas“.] 28.05.2013 Available at: <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=2015820> [Accessed 29.12.2013]

24 часа 2014: В-к „24 часа“. „12 китайски и български фирми подписаха договори на бизнес форум в Пловдив“. [**24 chasa 2014:** V-k „24 chasa“. „12 kitayski i balgarski firmi podpisaha dogovori na biznes forum v Plovdiv“.] 24.03.2014 Available at: <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=3788743> [Accessed 12.11.2014]

Дневник 2015: В-к „Дневник“. „България вече има постоянен павилион в център за вносни стоки в Нинбо, Китай“. [**Dnevnik 2015:** V-k „Dnevnik“. „Bulgaria veche ima postoyanen pavilion v tsentar za vnosni stoki v Ninbo, Kitay“.] 09.06.2015 Available at: http://www.dnevnik.bg/biznes/companii/2015/06/09/2549497_bulgariia_veche_ima_postoianen_pavilion_v_centur_z/ [Accessed 30.06.2015]

Интриги 2014: Intrigi.bg. „Китайският град Нинбо е с 10 млн. жители, има и фестивал на любовта“ [**Intrigi 2014:** Intrigi.bg. „Kitayskiyat grad Ninbo e s

10 mln. zhiteli, ima i festival na lyubovta”.] 12.04.2014 Available at: http://intrigi.bg/pin_17638.htm. [Accessed 20.11.2014]

Морето 2012: Moreto.net. „Варненци ще отбележат най-популярния китайски празник – Лунния фестивал“. [Moreto 2012: Moreto.net. „Varnentsi shte otbelezhat nay-populyarnia kitayski praznik-Lunnia festival“.] 03.10.2012. Available at: <http://www.moreto.net/novini.php?n=187423>. [Accessed 30.11.2012]

МРРБ 2020: Министерството на регионалното развитие и благоустройството. „Закон за регионалното развитие. Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие“ [MRRB 2020: Ministerstvoto na regionalното развитие i blagoustroystvoto. „Zakon za regionalното развитие. Pravilnik za prilagane na Zakona za regionalното развитие“.] 07.08.2020. Available at: <https://www.mrrb.bg/bg/zakon-za-regionalното-razvitie-pravilnik-za-prilagane-na-zakona-za-regionalното-razvitie> [Accessed 12.08.2021]

Нова Добруджанска трибуна 2007: В-к „Нова Добруджанска трибуна“. „Побратимените градове се представят в изложба“ [Nova Dobrudzhanska tribuna 2007: V-k „Nova Dobrudzhanska tribuna“. „Pobratimenite gradove se predstavyat v izlozhba“] 27.04.2007 Available at: www.ndt1.com/article.php/20070427145350442 [Accessed 08.12.2008]

Новини Варна 2014: News.Varna „Община Варна с българо-китайски форум за сътрудничество с Нинбо“ [Novini Varna 2014: News.Varna „Obshtina Varna s balgaro-kitayski forum za satrudnichestvo s Ninbo“.] 01.04.2014 Available at: <http://news.varna24.bg/486912.html#ixzz3hHcwKN4e> [Accessed 20.11.2014]

Община Добрич 2013: Сайт на община Добрич. Раздел „Международно сътрудничество и Протокол“ [Obshtina Dobrich 2013: Sayt na obshtina Dobrich. Razdel „Mezhdunarodno satrudnichestvo i Protokol“.] Available at: www.dobrich.bg. [Accessed 22.12.2013]

Община Търговище 2018: Сайт на община Търговище. Раздел „Международно сътрудничество и Протокол“ [Obshtina Targovishte 2018: Sayt na obshtina Targovishte. Razdel „Mezhdunarodno satrudnichestvo i Protokol“.] Available at: <https://targovishte.bg/wps/portal/municipality-targovishte/municipality/international-cooperation>. [Accessed 23.06.2018]

Община Търговище 2019: Сайт на община Търговище. Раздел „Международно сътрудничество“. [Obshtina Targovishte 2019: Sayt na obshtina Targovishte. Razdel „Mezhdunarodno satrudnichestvo“.] Available at: <https://targovishte.bg/wps/wcm/connect/targovishte.bg1005/15d45c1a-2a88-47fa-8168-d85079d48a86/Hubi.pdf> [Accessed 11.01.2019]

Радар 2014: Радар.бг. „20 университета от китайския град Нинбо с интерес към вузовете на Варна“. [Radar 2014: Radar.bg. „20 universiteta ot kitayskia

grad Ninbo s interes kam vuzovete na Varna“.] 12.04.2014. Available at: http://radar.bg/bg/2014-04-12/article/11821366_20.html. [Accessed 30.06.2014]

Симеонова 2015: Симеонова, Лидия. „Провинция Цинхай“. В: „Китай днес“ приложение на в. „Земя“, брой 9, Година V, София, 13 май 2015, с. 6–7 [**Simeonova 2015:** Simeonova, Lidia. „Provintsia Tsinhay“. V: „Kitay dnes“ prilozhenie na v. „Zemya“, broy 9, Godina V, Sofia, 13 may 2015, s. 6–7.]

Стандарт 2014: В-к „Стандарт“. „Варна и Нинбо обменят учители по китайски и български“. [**Standart 2014:** V-k „Standart“. „Varna i Ninbo obmenyat uchiteli po kitayski i balgarski“.]16.04.2014. Available at: http://www.standartnews.com/regionalni/varna_i_ninbo_obmenyat_uchiteli_po_kitayski_i_balgarski-234297.html. [Accessed 11.11.2014]

Съвет на европейските общини и региони 2013: Сайт на Съвета на европейските общини и региони. „Какво е побратимяване?“ [**Savet na evropeyskite obshtini i regioni 2013:** Sayt na Saveta na evropeyskite obshtini i regioni. „Kakvo e pobratimyavane?“] Available at: <http://www.twinning.org/bg/html>. [Accessed 15.10.2013]

Тиен 2015: Тиен, Мариана. Българо-китайски отношения в съвременния период. София: „Гутенберг“, 2015 [**Tien 2015:** Tien, Mariana. Balgaro-kitayski otnoshenia v savremennia period. Sofia: „Gutenberg“, 2015] ISBN 978-619-176-061-9.

Тиен & Тиен 2022: Тиен Дзиендзюн, Мариана Тиен. Българо-китайско сътрудничество на местно ниво (Побратимяването на Пловдив с китайски градове и региони). – В: Сборник с доклади от международната научна конференция „Дипломатически, икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа“ (В. Търново 08 – 09 октомври 2021 г.), В. Търново: Фабер, 2022, Том 7, 171 – 202 (ISSN: 2603-5030 (Print); ISSN 2603-5391 (Online)). [**Tien & Tien 2022:** Tien Dziendzyun, Mariana Tien. Balgaro-kitaysko satrudnichestvo na mestno nivo (Pobratimyavaneto na Plovdiv s kitayski gradove i regioni). – V: Sbornik s dokladi ot mezhdunarodnata nauchna konferentsia „Diplomaticheski, ikonomicheski i kulturni otnoshenia mezhdou Kitay i stranite ot Tsentralna i Iztochna Evropa“ (V. Tarnovo 08 – 09 oktomvri 2021 g.), V. Tarnovo: Faber, 2022, Tom 7, 171 – 202 (ISSN: 2603-5030 (Print); ISSN 2603-5391 (Online)].

Топ новини 2013: Топ новини.бг. „Договарят китайски инвестиции в Суворово“ [**Top novini 2013:** Top novini.bg. „Dogovaryat kitayski investitsii v Suvorovo“] 27.06.2013 Available at: <http://topnovini.bg/node/252087>. [Accessed 29.08.2013]

Труд 2018: В. „Труд“ „Търговище започва сътрудничество с китайския град Хъби“ [**Trud 2018:** V. „Trud“ „Targovishte zapochva satrudnichestvo s kitayskia grad Habi“] 24.04.2018 Available at: <https://trud.bg/> [Accessed 19.05.2018]

Латиница:

BSCA 2008: Bulletin of the Sister Cities Association. 2008. Available at: <http://www.sister-cities.org/>. [Accessed 15.02.2009]

Phayul 2010: “Reservoir nearing collapse poses threat to Qinghai Tibet railway”. Phayul (Dharamsala), July 9, 2010 Available at: <http://www.phayul.com/news/article27704> [Accessed 26.10.2012]

Shanghai Daily 2002: “City in Gobi Desert aims high”. Shanghai Daily, July 10, 2002 Available at: <http://edu.sina.com.cn/en/2002-07-10/4210.html> [Accessed 26.10.2012]

Webtourist 2012: “Golmud”. Webtourist Available at: <http://www.webtourist.net/knowbefore/goto/golmud-china.htm>. [Accessed 27.10.2012]

Wikipedia: Wikipedia. “Golmud”. Available at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Golmud> [Accessed 26.10.2012]

Xinhua 2002: “Golmud City set to become China’s Salt Lake City”. Alexander’s Gas and Oil Connections. Xinhua, June 28, 2002 Available at: <http://www.gasandoil.com/goc/news/nts23296.htm> [Accessed 26.10.2012]

Yan & Shi 2014: Yan Yiqi & Shi Xiaofeng. “Ningbo to enhance cooperation with Europe”. China daily. 10.06.2014 Available at: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-06/10/content_17576068.htm. [Accessed 30.06.2014]

Китайски:

宁波与保加利亚 2003: 《宁波与保加利亚瓦尔纳结为友好城市》。25.04.2003 Available at: <http://www.cnr.cn/2004news/internal/200304250184.html> [Accessed 30.06.2015]

青海省 2002: 《青海省代表团访问保加利亚》。11.04.2002 Available at: http://news.xinhuanet.com/newscenter/2002-04/11/content_353066.htm [Accessed 21.12.2012]

大足 2010: 《大足：与保加利亚多布里奇市缔结友好城市》。10.09.2010 Available at: http://www.cq.xinhuanet.com/news/2010-09/10/content_20865129.htm [Accessed 22.12.2013]